

**Dissertatio inauguralis medica de morbis puerperarum ... / [Johann Gottlieb Isaac].**

**Contributors**

Isaac, Johann Gottlieb, 1725-  
Kaltschmied, Karl Friedrich, 1706-1769.  
Universität Jena.

**Publication/Creation**

Jenae : Litteris Jo. Christoph. Tennemanni, [1750]

**Persistent URL**

<https://wellcomecollection.org/works/rw7qmsxh>

**License and attribution**

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.



Wellcome Collection  
183 Euston Road  
London NW1 2BE UK  
T +44 (0)20 7611 8722  
E [library@wellcomecollection.org](mailto:library@wellcomecollection.org)  
<https://wellcomecollection.org>



DE

# MORBIS PVERPERARVM

QVAM

ANNVENTE DIVINA GRATIA  
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO  
SERENISSIMO DVCE  
ERNESTO AVGVSTO  
CONSTANTINO,

DVCE SAXONIAE, IVLIACI, CLIVIAE, MONTIVM, ANGARIAE,  
WESTPHALIAE, RELIQA.

ET PRAESIDIO

CAROLI FRIDER. KALTSCHMIED

H. T. RECTORIS MAGNIFICI. PHILOSOPH. ET MED. DOCTORIS.  
ANATOMIAE CHIRVURGIAE ET BOTANICES, PROF. PVBL. ORDINARIJ.  
SERENISS. DVC. SAXO VINARIENSIS ET ISENACENSIS ET SERENISS.  
MARCHIONIS BRANDENBVRGICO CVLMBACENSIS CONSI-  
LIARIJ AVLICI, PRIORIS MEDICI ET PHYSICI, CO-  
MIT. PALATINI CAESAREI ACAD. IMP.  
NAT. CVRIOS. COLLEGAE.

PATRONI AC PRAECEPTORIS SVI AETERNVM  
DEVENERANDI

DIE III. FEBRVARII MDCCL.

PRO GRADV DOCTORIS  
LEGITIME OBTINENDO

PVBLICAE ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBICIT.

A V C T O R

IOANNES GOTTLIEB ISAAC

GOERLIZIO, LVSATVS.









orbi mulierum quemadmodum sunt intricati satis et copiosi, ita et eorundem natura intimior medicos plerumque latet: vel cognitio, et multo magis, certa curatio illorum est valde difficilis. Cuius difficulta-

tatis Hippocrates sequentes arguit rationes, et quidem.

1) Quoniam foeminae saepissime se aegrotare vel nesciant, vel naturale quid esse reputantes, reticeant. Quod si enim vterus vel ovarium, vel aliae partes minus sensiles sint male adfectae, tunc non nisi viribus morbi inualecentibus, viscido sc. perstagnationem acri facto, sensatio mali oritur et morbus patescit.

2) Nimia quoque verecundia, pudorque impedit feminas, quo minus vel aliis, vel medico mala sua prius aperiant, quam si iam nimis inualuere, et eradicatio fuerit difficilis.

3) Respuunt quoque ob peculiare idiosyncrasias, medicamenta et nimis delicatulae, nauseosa quaevis et ingrata reiiciunt.

4) Ob ignorantiam obstetricum saepissime tantas concipiunt labe, ut debilitatae, prolapsae, disruptae partes genitales, fomitem praebeant, ubi, tamquam in sentina morborum, omne in corpore p. n. genitum colligitur. Haec dicta praecipue valent de puerpera. Quum enim in hac antea, successu temporis, partes genitales sint expansae, circulus sanguinis immutatus et crasis eiusdem sit turbata: nunc, vna fere hora maximam iterum subit mutationem,



uterus depletur, oritur haemorrhagia ingens, circulus alteratur, mammae expanduntur, et quae sunt alia. Quem admodum itaque nulla mutatio in contrarium fieri sine periculo possit, ita et talis puerpera omni sanitatis vitaeque periculo statim exponitur, si ea phaenomena, quae tam partum sequuntur, quam concomitantur, non decenti succedant ordine. Quum itaque thematis inauguralis loco, morbos puerperarum simus pertractaturi, videamus 1. quae sunt et fiunt et secundum naturam fieri debent partus et puerperii tempore, et 2. Quae symptomata, ex laesis illis functionibus et phaenomenis sequuntur.

### §. I.

Morbi puerperarum sunt illi morbi, quibus puerperae, prae aliis feminis, sunt magis obnoxiae, ex phaenomenis circa partum non rite succedentibus. Hi itaque, quo magis pateant, breuibus differamus de iis, quae circa partum secundum naturam fieri solent.

### §. II.

Si post conceptionis tempus circa septimanam circiter vigesimam primam, foetus se mouere incipit, eiusque motus, manibus impositis abdomini, sentiri potest, tunc in totidem septimanis partus certo expectari potest, ita, vt in quadraginta et duabus septimanis gestationis tempus finiat. Et quotidiana experientia conuictum est exclusionem foetus circa illud praecise tempus solemnem esse, quo alias menses, in eadem femina, fluere solent. Partumque ipsum eo faciliorem et naturalem fore, quo magis tempori menstruo adpropinquet, et huic se accommodet.

### §. III.

Si itaque foetus, decenti tempore gestatus, sufficientem acquisiuit magnitudinem, tunc nititur in respirationem, eius intestina irritantur per meconium, oriuntur dolores, muscoli abdominis se constringunt, foetus fit inqui-



etus, se mouet, et vario modo vterum irritat. Quum vero ex qualibet irritatione oriatur maior adfluxus humorum et spirituum ad locum irritatum: ita et hic adcurrunt et restringuntur spiritus et humores versus vterum. Vasa itaque, cauernulae et vesiculae musculares tam ipsius vteri, quam partium vicinarum dilatantur, dilatatae se constringunt, et foetum expellere conantur. Id quo fiat eo facilius, ligatur et coarctatur abdomen fascia quadam lata, quo constrictio vteri eo magis augeatur.

#### §. IV.

Si motus huius constrictorii vel spastici, dolores ad partum dicti, fuerint fixi, constantes, fortes satis et versus vteri orificium directi, tunc aperitur orificium vteri, et si foetus decentem habet situm, prolabitur ita, ut non caput solummodo immineat, sed et promineat ex orificio aperto. Accedente tunc, retento spiritu, depressione diaphragmatis versus inferiora, et angustatione abdominis per constrictiorem musculorum abdominalium, vterus, ex omni parte pressus, coarctatur, tunicae, foetum ambientes, chorion scilicet et amnion rumpuntur, effluit liquor amnii, lubricat et emollit orificium et vaginam vteri, quo extensionem mox subsequentem eo melius ferre possint. Sequitur tunc vel sponte, vel ultimo nisu adplicato, foetus, cuius exclusio per decentem parturientis situm admodum iuuatur. Interim tamen funiculus vmbilicalis adhuc cum secundinis connexus manet, quae quoque paullo post sequuntur, dum scilicet placenta vterina vel sponte per contractionem musculi vteri a Rayschio inuenti, vel per lenem funiculi vmbilicalis tractionem, vel prouida obstetricis manu, ab utero eiusque vasis minimis separatur. Missam hic faciamus considerationem foetus, recenter in lucem editi, et videamus solummodo quid post exclusionem, tam foetus, quam secundinarum in puerpera fiat.

#### §. V.

Labore hoc absoluto, valde opere cauendum, ne puerpera, per labores in parturiendo adhibitos, in sudores pro-



fusa, et inferius grauitur vulnerata, ab vilo aeris frigidi accessu laedatur. Sed potius, lecto committitur, antea bene concalescente, et quidem eo corporis situ, vt pedibus decussatis, quiescat, et potu reficiente vel alio cardiaco vires maximopere debilitatae reficiantur.

### §. VI.

Per hanc placentae vb vtero separationem, vasa vteri, quae antea in placentam penetrauerant, vel disrumpuntur, vel saltem aperta hiant in cauum vteri. Exstillat itaque ex hisce vasis laesis sanguis satis copiosus, facile coagulabilis et in grumos coiens. Se constringit vterus et euacuatis vasis collabatur et hoc sanguinis stillicidium, sub lochiorum nomine, continuat ad 7 vt plurimum dies, tunc vero loco sanguinis sinceri, serum fluit, in initio largiter coloratum et loturae carnis instar rubescens, successiue vero flauescit, albescit, et tandem in 7. quoque dierum spatium definit, ita vt vniuersus lochiorum fluxus, spatio 14 dierum absoluatur.

### §. VII.

Foetu in lucem edito, adparet humiditas quaedam fero lactis turbidiori similis, in mammis, expressione se manifestans, colostrum alias dictum. Quod suctione vel expressione euacuari debet, et infantibus quoque recens natis exhiberi potest, pro expurgando meconio. Si enim vterus se constringit et vasa eiusdem iterum angustantur, sanguis per vasa vterina in maiori quantitate adfluens, non potest transire pari copia in venas, sed vel per arterias epigastricas, cum vasis mammariis cohaerentes, vel per vias adhuc incognitas, regurgitat versus mammas, ita vt puerperae secundo vel tertio post partum die, sensum quendam tensionis, a claviculis incipientem, supra costas continuantem, et in mammarum parenchymate se dilatantem sentiant. Quod si enim sanguis maiori nunc quantitate pressus in arterias mammarias, illas expandit, dilatat, oritur irritatio,



vnde crebrae illae horripilationes, alias horrores lactis dictae. Ex hac dilatatione et constrictione vasorum reciproca, non tantum calor et phlogoses oriuntur, sed et, si praecipue vasa mammarum fuerint duriora, et dilatationi nimis resistent, vera oritur febris, lactea dicta, quae, quamuis inter ephemeris tantum referatur, et vnius diei vel duorum spatio circumscribatur, et hoc absoluto sponte cesset, tamen, turbare et intercipere potest facillime fluxum lochiorum, vnde praesentissima saepe vitae et sanitatis discrimina oriri, practici monent.

### §. VIII.

Haec itaque erunt, quae ad naturalis partus historiam referri possunt. Quod si itaque haecce mutua actionum, ad partum pertinentium, reciprocatio perturbatur, tunc magna et periculosa oritur morborum caterua. Hic non mihi mens est, ea pertractare symptomata, quae in pariendo accedunt, vt partus difficilis, p. n. foetus situs, dolores deficientes, vel spurii, neque quae ex nimio labore parturientis oriuntur, vt, debilitates, syncopes, caecitates, etc. haec enim ad morbos potius parturientium, quam puerperarum pertinent, sed de illis solummodo, quae absoluto partu sequuntur, et puerperii tempore accedere solent.

### §. IX.

Tres itaque hic morborum habemus fomites, ex quibus cetera sequuntur symptomata, et quidem 1. illam violentam, tam ipsius vteri, quam eius vaginae dilatationem, 2. Fluxum lochiorum, quatenus vel excedit vel deficit et 3. Ingressum lactis in mammas, eiusque in illis stagnationem, indeque ortam febrem.

### §. X.

Si quaedam primipara, cuius partes nondum tantam passae sunt dilatationem, vel alia teneris habitus et iuencula, foetum gestavit nimis grandem, tunc, tempo-



re partus instantis, foetu exitum moliente, non ossa solum innominata, peluim constituentia, ita a se inuicem ex articulatione mutua per synchondrosin facta, extenduntur, vt firmitate deficiente, et acetabulo dilatato propter discessum horum ossium, femoribus insistere nequeant, sed et non raro perinaeum ex tanta dilatatione ita disrumpitur, vt per rupturam vulua et anus vniantur. In priori casu irrorandae sunt partes nimis expansae et per dilatationem debilitatae, spiritu quodam roborante analeptico, vt spiritu rorismarini, serpilli, rosarum, matricali, etc. vel cataplasmate roborante ex cephalicis cum vino coctis. Sed relinqui quoque potest haec debilitas soli naturae, nam quiescente corpore, ossa separata, sponte iterum coeunt. In posteriore vero, si ruptura adest, longe difficilior cura erit. Opus enim est, vt vel futura cruenta chirurgus tribus vel quatuor puncturis hiatus consuat: vel si manus chirurgica ad haec loca non admittatur, gluten illud a Timaeo L. IV. Cas. XIII. commendatum adplicari, et labia inuicem adduci possunt. Quorum consolidatio egregie per balsamum illud vulnerarium a Magnifico et Illustri Domino Praeside inuentum iuuatur.

## §. XI.

Interdum post partum nimis laboriosum labia vuluae, partesque vicinae ad inguina vsque maximopere intumescunt et dolent, si scilicet fibrae, vasaque harum partium, nimis sunt expansae, dilaceratae, debilitatae, vt adfluenti sanguini, per labores ad partum nimis turgescendo, minus resistere possint. Hoc in casu, adplicanda sunt discutientia, et emollientia v. g. Fl. Chamom. n. et R. samb, meliloti, verbasc. sem. lini, foenugr. in vino cocta, et sub forma cataplasmatismatis, vel fottus, quantum fieri potest calide adplicata. Vel linimentum externum paregoricum, ex chamom. aneth. hyperici paratum. Vel solum lini cum camphora.



§. XII.

Interdum continuant vel quoque redeunt motus illi spastici et dolores circa vterum, etiam excluso foetu. Hos adpellant dolores post partum, et omnes illas agnoscunt causas, quae nervos iam laceffitos et nudos iacentes tendere, irritare et vellicare possunt. Si v. g. aer frigidus improuide admittitur genitalibus, tunc, coagulato sanguine, stagnatio, vasorum dilatatio, pressio et tensio oritur neruorum adiacentium. Vel si placenta vi ab internis vteri parietibus est diuulsa, vt plures nerui, tensi et disrupti sint. Vel si sanguis actiuior, grumusus remanet in vteri cauitate et nervos vellicat. Periculi quidem nihil significat, attamen, si irritatio fuerit magna et diutius durauerit, tunc vigiliae, febriles commotiones exinde facillime oriri possunt. Si itaque orti fuerint hi dolores post partum, ex admissio genitalibus frigore, tunc conueniunt, interna blanda diaphoretica, externe vero adplicenter calida, discutientia et carminatiua, ex saluia, mentha, rore marino, pulegio, serpillio in vino coctis et adplicatis. Si ab laesis et disruptis vteri fibris, proficua erunt interna emollientia, et traumatica, blandis commixta sudoriferis. Et si ab acrimonia humorum, temperantia conducent et diluentia in forma emulsionum et potionum exhibita. Sin vero dolores nimis vrgeant, vt maius inde timeri possit periculum, concedi potest anodynii cuiusdam vel opii ipsius dosis exigua, cum sufficiente vehiculo diluente exhibita.

§. XIII.

Non raro euenire solet, vt post laboriosum partum incontinentia vrinae, vitium sordidum satis et propter vaginae excoriationem molestum remaneat. Vrethra enim carnosae sua insertionem vaginae vteri cohaeret, eiusque fibras transversales aeque ac orbiculares eidem inserit, quas sphincterem dicunt vesicae. Si ita nimia, vaginae vteri praegressa fuerit, extensio, vel si improuida obstetricis manus vaginam debilitat vel dilacerat, tunc quoque debilitantur



et dilacerantur fibrae illae, quae sphincterem vesicae constituunt. Hic si est debilitatus, collum vesicae non constringere et fluxum urinae contra voluntatem animae prohibere potest. Hae fibrae, si tantummodo sunt nimis debilitatae, tunc vel sponte, angustata scilicet iterum vagina, se constringunt, et morbus cessat. Vel quoque constrictio huius sphincteris adiuuari potest per fomentationes, et iniectiones in urethram, ex consolidantibus, roborantibus et traumaticis, et successu temporis, adstringentibus, ea tamen cautione exhibitis, ut durante fluxu lochiorum penitus ab usu adstringentium absteineatur, ne fluxus lochiorum inde vitium contrahat. Si vero fibrae sphincteris plenarie fuerint disruptae, tunc omnis, per interna, curatio erit vel incerta vel inutilis. Certissimum erit subsidium: si in instrumentis, ab Celeb. Heistero aliisque commendatis, leuamen quoddam quaeratur.

#### §. XIV.

Notabile vero sanitatis vitaeque detrimentum oriri potest ex fluxu lochiorum non rite succedente. Triplici vero modo hic fluxus praeter naturalis esse potest. Et quidem si vel excedit quantitatem ordinariam, quae ratione subiecti, euacuari solet, vel si deficit, id est, non accedit quantitas euacuati, ad illam euacuandi, vel si plenarie suppressitur.

#### §. XV.

Notabilis enim est quantitas humorum, quae durante hoc fluxu euacuatur, et non raro duas mensuras superat. Quod si itaque tanta quantitas vel ex toto, vel ex parte remanet in corpore, qualis repletio vasorum, et decubitus versus alia loca non sunt timendi. Si vero excedit ita, ut vires inde frangantur, maximum iterum imminet periculum, quoniam talis iam vires in partu amisit, et adhuc plures mutationes subire debet.



§. XVI.

Fluxus itaque lochiorum nimius est: si non ille tantummodo sanguis, qui in vasis vteri se collegit, sed et ille, qui in ceteris corporis vasis adhuc circulari debet, per vasa vteri euacuatur ita, ut vires inde maximopere frangantur. Oriri vero hic fluxus ex variis causis potest et quidem

- 1) Si humorum nimia efferuescentia vel rarefactio per nimium et inopportunum usum foetum pellentium est excitata, tunc enim sanguine rarefacto et impetu fluidorum aucto, fluida pressa in maiori quantitate se colligunt ad vasa vterina, quæ quum sint per partum debilitata, et per placentæ separationem disrupta, illum in maiori quantitate transmittunt. Id præcipue adparet in dissolutis meretricibus, quæ sabinaceis vel aliis emmenagogis fortioribus sibi abortum procurando, tandem fluxu nimio lochiorum suborto, poenam luunt, et vel inflammatione suborta, vel quoque ex illa hæmorrhagia, gravissimum vitæ incurrunt periculum. Eam quoque ob causam denegatur puerperis, quamvis in partu sint maxime debilitatæ, potus quivis spirituosus, nisi forte sit portio minor vini cuiusdam generosi.
- 2) Obstetricum quoque culpa facile fieri potest, si placentam firmitus vtero adhaerentem, vi, ab eodem, tractu fortiori funiculi umbilicalis, diuellunt. Tunc enim disrumpuntur vasa quoque maiora, quæ hiantia in vterum sanguinem exstillant. Cognoscitur hoc, si dolores adsunt, et sanguis euacuatus, ad cinnabarinum vergit colorem, qui arteriosum illum esse significat.
- 3) Augetur quoque lochiorum fluxus, si particula quaedam placentæ, vtero adhaerens, in eodem remanet, vel, si mola, grumi sanguinis, vel alius adhuc foetus in eodem latet. Tunc enim contractio vteri, adeoque et collapsus et compressio vasorum apertorum impeditur, unde aperta manent sanguis continuo effluit.





- 4) Naturale tamen quoque est quibusdam subiectis, quae tenerioris habitus, sanguinem habent nimis fluidum et facile rarefientem, quod si hic leuissimum saltem vitium diaetae, animi pathemata, vel mala in partu tractatio accedit, statim lochiorum fluxus nimis augetur, sed facile quoque iterum coerceri potest.

### § XVII.

Periculi sane plenus est hic adfectus, si diutius continuat, et vires puerperae, in partu iam fractas, adhuc magis debilitat. Differt tamen pro ratione causae. Quod si enim subsit plethora nimia, tunc, quamui nimius videatur, tamen non statim suppressendus, praecipue si vires adhuc subsint. Idem si a resolutione sanguinis ortus est, hac temperata, sistit. Solemne quoque esse solet in quibusdam subiectis, quod, in initio nimius videatur, sed etiam breui tempore iterum cesset. Hinc eadem et de lochiorum fluxu nimio notanda sunt, quae de omnibus valent haemorrhagiis, quod scilicet in compescendis illis cauti simus, et non prius illas sistamus, quam si vires inde in notabili prosternantur gradu.

### § XVIII.

Quod curationem eius concernit, haec diuersa est ratione causae et quidem

- 1) Si ab efferuescentia orta sit, conducent temperantia, salina media, praecipue nitrosa, in potiunculis vel emulsionibus exhibita, quibus refracta anodyni cuiusdam dosi admisceri potest. His si non cedit, V. S. in brachio administrari potest, quae, quamuis non in totum hunc fluxum cohibeat, tamen impetum fluidorum versus inferiora retardat. Tandem terreis Sinis mistis, et si opus est, adstringentibus, plenarius fluxus sisti potest.
- 2) Si vasa vteri sunt disrupta, tunc tutius, praemissis pilulis balsamicis, Becherianis vel Stahlianis exhiberi possunt traumatica, et consolidantia, vt decoctum ex plantag. symphyto, agrimonia, prunella; vel ess. traumatica Wedeli vel balsamus quoque vulnerarius Magnifici et Illu-



stris Praefidis. Horum vero vsum excipiant pilulae eiusmodi balsamicae, per 3. vel 4. dies continuatae, quo partes adhuc residuae euacuentur.

- 3) Si vero adhuc restat pars placentae, vel aliud corpus p. n. tunc, primis diebus, expulsio eiusdem musculo illi, in fundo vteri reposito, committi potest, si vero non eiciatur, opus iterum erit manu chirurgica, quae separando, eliminando et detergendo vterum ab inquinamentis, hoc opus perficit. Quid quod omnibus hisce incommodis praeueniri potest, si experta chirurgi manus, digitis secundum internam vteri superficiem dilatatis, tamdiu in vtero relinquatur, donec subsidat.
- 4) Si ex quarta causa oritur, pari ratione ac §. 18. n. 1. procedatur.

### §. XIX.

Fluxus lochiorum imminutus vel deficiens, reputandus est ratione subiectorum, quaedam enim modo in maiori, modo in minori quantitate lochia fundunt. Si enim puerpera, durante partu, multum sanguinis per nares, vel per vterum excreuit, vel si lactis secretio statim ingruit, tunc pauca quoque lochia non nocent. Si vero talis excretio non adfuit, et lochiorum quantitas est imminuta, huicque sequentia se iungunt symptomata: dolor scilicet lumborum tensius, grauatiuus, pulsatorius, tumor abdominis durus, respiratio difficilis, anxietas praecordiorum, dolores capitis vel aliarum partium, horripilationibus et phlogosis coniuncti: tunc facile scitur, lochia esse suppressa.

### §. XX.

Causa huius morbi vel in sanguine esse potest, vel in vtero. Si enim sanguis est nimis viscidus vel per frigida vel viscida assumpta, tunc ineptus est ad transitum per vasa minima. Vel si circulus eiusdem aliorum determinatur per adfectus animi grauiore, terrorem praecipue et iram et per febriles illas commotiones, quae febrim lacteam concomitantur. Vterus vero ipse accusari potest, si vasa eiusdem calum quemdam conceperit et si aer frigidus



fuerit ad genitalia admissus, adstringentia temere vsurpata, quae occludendo vasa, transitum sanguinis impediunt.

### §. XXI.

In hoc statu, statim, prius, quam sanguis acrimoni-  
am concipiat et febriles motus intendantur, quouis modo  
hic lochiorum fluxus promoueatur. Domestica hic statim  
suggerunt remedia mulierculae et in promptu habent, fe-  
rum decoctum vel solum, vel cum rad. petroselini para-  
tum, vel vinum cum paucis croco ebullitum, vel deco-  
ctum ex Fl. chamom. rad. zedoariae cum vino praepara-  
tum. Si vero hisce non cedat, efficaciora in vsum vocari  
possunt remedia, et quidem praemissis praeparantibus, ve-  
nae sectio in pede tam deriuandi quam euacuandi scopo  
administretur, tunc quaelibet remedia, quae alias emme-  
nagoga dicuntur in vsum vocentur, leni tamen dosi et re-  
gimine, ne acrimonia sanguinis et eiusdem rarefactio au-  
geatur, et inflammationi vel feбри ansa suppeditetur atque  
ocasio. Vtramque saepissime hic absoluit paginam decens  
pilularum Becherianarum vel Stahlianarum vsus, interpo-  
sitis temperantibus, ne ingredientia balsamica sanguinis au-  
geant orgasmum.

### §. XXII.

Si vero hisce remediis vel neglectis vel incassum ex-  
hibitis fluxus lochiorum non restituitur, neque sympto-  
mata inde orta mitigantur: sed dolor circa lumbos ad pu-  
bem vergens magis augetur, symptomata increscunt, et  
febris accedit inflammatoria, tunc, certi esse possumus  
de inflammatione vteri. Partes enim tunc stagnantes a-  
crescunt, vasa erodunt, fluida resoluunt, et per stagnatio-  
nem iterum subtiles redditae, resorbentur per venas et  
MSeae commiscentur. Vbi sanguinem resoluunt, calo-  
rem excitant, febrem acutam, omniaque illa symptoma-  
ta, quae febribus alias censentur communia, sed magis  
periculosa, tam ob defectum spirituum per partum dissipato-  
rum, quam propter insignem vteri debilitatem.



§. XXIII.

In hoc statu abstinetur ab emmenagogis vel aliis lochia augentibus, sed potius, temperantia, cinnabarina, et diaphoretica fixa propinentur, diluentia, et mucilaginosas, quae feri actiuitatem diluunt, et  $\Theta$ ia acria inuoluunt, et tandem lenia alexipharmaca, quo partes actiuiores euacuari queant. Externe abdomini adplicentur  $\circ$  paregorica,  $\sim$ s V. camphoratus et sacculi paregorici, ex Hb. menthae chamom. c. toto, puleg. sem. dauci, carui cumini confecti.

§. XXIV.

Hisce remediis si partes actiuiores temperantur, et stagnantes resoluuntur, et per congrua se et excretoria euacuantur, tunc vel insensibiliter transpirant, vel crisis oritur, modo per sudores, modo per vrinam copiosam cum sedimento, et morbus cessat. Vel partes stagnantes vasa erodunt, sed dilutae per serum blandum in pus mutatae, per vaginam euacuantur. Si vero non diluuntur per serum blandum, putrescunt, et per venas resorbtae, massae sanguineae commistae, illam replent partibus putridis, quae, cum tamquam crudeae, non possint transire per vasa minima, stagnant in illis, praecipue in peripheria corporis, in vasis scilicet subcutaneis. Oriuntur itaque exanthemata varii generis, praecipue vero purpura alba. Quae tamquam morbus peracutus, puerperas plurimas necat.

§. XXV.

Haec purpura alba, per blandissima diaphoretica, et temperantia in statu seruetur temperato, et quouis modo aeris frigidioris accessus arceatur, ex lenissima enim causa retrocedit, et vel mortem, vel grauissima producit symptomata. Sed caueatur quoque de regimine nimis calido et corpus exaestuante, ne MS ea nimis resoluatur, et simul primarum viarum cruditates cogantur in sanguinem.



## §. XXVI

Si vero lochia plane deficient, tunc, quoniam ex eadem sed longe grauiore causa oriuntur, similes quoque edunt effectus, et eadem ratione curantur vt §. 24.

## §. XXVII.

Quod denique illos puerperarum morbos concernit, qui lactis in mammas ingressum vel concomitantur, vel sequuntur, hi sunt febris lactea, dolores, inflammationes et suppurationes mammarum, vel complectuntur, abundantiam, defectum vel coagulationem lactis, vel partium illud constituentium malam proportionem.

## §. XXVIII.

Si lochia post alterum vel tertium diem imminuuntur, inuadit vt plurimum febris lactea. quae sequentibus signis se manifestat. Incipit scilicet cum leni horrore vel horripilationibus vagis, sequitur tunc calor, sitis, anxietas praecordiorum, dolor capitis, vigiliae, et dolores tendentes, circa humeros, axillas, mammas versus vergentes.

## §. XXIX.

Oritur haec febris ex restrictione sanguinis versus mammas. Quum enim illarum vasa nondum satis sint patula, vt sanguinem eiusque chylosam materiam recipere possint, oritur stagnatio, et ex inde constrictio spastica generis nervosi et vasculosi, ex tali leui causa itaque orta haec febris, per se, omni periculo caret, et raro ultra 4 dies durare solet. Verum statim, stagnatione in mammis expedita, et secretionem lactis chylosi satis, perfecta, cessat. Non tamen est contemnenda, quia facile actus euacuatorios lochiorum turbat, dum sanguinem aliorum ab utero determinat. Hinc temperantibus diluentibus et lenioribus diaphoreticis, quibus myrrhae quaedam grana, propter lochiorum fluxum adduntur, tractari potest.



§. XXX

Hac febre cessante, veri lactis, ex partibus serosis et oleis constantis secretio incipit. In initio enim, quum vasa nondum satis erant aperta, serosa tantummodo portio, sub colostrinomine, prodibat. Ampliatis vero vasis, tubulisque lacteis, penetrare possunt quoque partes solidae, quae scilicet salinis mediis remixtae, quae album lactis colorem constituunt, quamuis non negandum, in plethoricis et lauto victu utentibus iam ultimis gestationis mensibus copiosum lac fluere.

§. XXXI.

Secretio lactis ratione quantitatis differt vel quantitate excedente vel deficiente. Ratione vero qualitatis, est vel nimis viscidum, vel fluidum vel acidum et facile coagulabile vel alcalicum et ad putredinem pronum.

§. XXXII.

Abundantia lactis nimia oritur vel a laxitate mammarum et amplitudine nimia vasorum earundem, vel a copia succi nutritibilis. Quod si enim puerpera sit aetate iuuenilis, temperamento, sanguinea, habitu corporis gracilis, et vasa habeat ampliora, talis si utatur cibo et potu facile in chylum laudabilem mutabili, copioso et viscera, quae chylicationi inseruiunt habeat sana et insigni robore praedita, quiete, aere sano et gratis fruatur animi pathematibus, tunc, si mammae fuerint facile permeabiles, amplae et tubuli lactiferi extensionem facile ferre possunt, sequitur exinde necessario abundantia lactis, id est, plus lactis in mammis secernitur quam in lactando consumi potest.

§. XXXIII.

Abundantia quidem lactis raro vitiis adnumeratur, quum tamen nonnumquam sensu quodam pressorio molestum fit et sui vel expressionem vel exsuctionem requirat, hinc diaeta ita immutetur, ut copia nutritibilis succi imminuatur, dentur





dentur itaque parum nutrientia, difficulter resolubilia vel facile perspirabilia, potus sit aquosus, aliquomodo salinus, vel cum semine agni casti coctus, vel quoque administretur VS.

### §. XXXIV.

Defectus lactis est, si non tanta eiusdem infanti lactanti suppeditatur copia, quanta ad nutritionem eiusdem requiritur. Oritur vero hic vel ex defectu partium nutribilium, vel ex angustia maiori tubulorum lacteorum. Si itaque puerpera aetate sit profectior, temperamenti pituitosi, vasaque habeat angustiora, et victu vtatur parcioze, difficulter resolubili, potu aquoso, tenuiore, facile dissipabili. Viscera habeat debilia, et depressum habeat motum spiritum, facile inde defectus lactis sequi potest. Quod vitium si nutrices celare cupiant, cognoscitur, si vbera earum flaccescunt, et compressa vel nullum vel paucum lac fundunt. Si infans crebrius ploret, paucam sed acriorem m mingat, et emacietur.

### §. XXXV.

Duplici modo corrigitur hic defectus

- 1) Augendo succum nutribilem, facile in lac mutabilem, vt per diaetam euchymam, copiosam, iuscula carniū quibus rad. petroselini est incocta, lac, in quo semen foeniculi vel anisi ebulliuit, et fugiantur curae et sollicitudines.
- 2) Imminuendo resistantiam, quam sanguini ad mammas pulso, illae praebere possunt, per cataplasmata ex emollientibus cum s. foenu graeci, foenic, anisi parata, per frictiones leuiore, ad incalescentiam mammarum continuatas.

### §. XXXVI.

Visciditas lactis oritur, si plures partes terrestres, oleosae lacti commistae sunt, contra vero salinae, alcalicae, et ferrosae deficiunt, oritur itaque si puerpera vescatur nimia terrestrium, viscidorum, durorum ciborum copia, potuque  
nimis



nimis saturato, viscido et deficiente. Tale lac tanquam viscidum et crude nutritioni corporis tenelli lactantis non quadrat, hinc potius hoc potu sufficiente, diluto et aliquomodo spirituofo ac motu sufficiente, cibisque tenuioribus facile refolubilibus corrigendum et fluidum conseruandum. Si vero lac nimis fuerit fluidum, contrario modo omnia fe habent, praecipue nimia humorum fluiditas abforbeatur per terreftria et abforbentia, et euacuetur per lenia diaphoretica vel laxantia.

### §. XXXVII.

Si humores corporis puerperae fuerint nimis acidi, chylicatio fit debilis, propter vilcera huc feruientia debilitata, et fimul adfumantur acida, vifcida oritur aciditas lactis, quae varia excitat incommoda. Lac enim per tale acidum ad coagulationem maxime eft prouum, quia partes folidas, ☉olas fcilicet eiusdem praecipitat, vnde varii morbi mammarum oriuntur, dolores, obftrictiones, de quibus infra pauca dicenda erunt. Quo huius aciditas itaque corrigatur, fugiantur omnia, quae humores reddere poffunt acidos, promoueaturn concoctio ciborum in ventriculo, et bilis efficacia augeatur, quo ☉ola Δofis fe perfecte mifcere poffint. Abforbeatur et immutetur acidum, decensque fanguini concilietur fluiditas per alcalina, Θina, et terrea, tam fub forma alimentorum quam medicamentorum exhibita.



### §. XXXVIII.

Ad acrimoniam vero lactis alcalicam inclinant puerperae hecticae, fcorbuticae et quae vlcera patiuntur interna, augetur talis acrimonia, per alcalica vel talia adfumta, quae per ftasin in loco calido et humido facile putredinem concipiunt. Curatio itaque huius abfoluitur, fi denegantur omnia ad ftatum alcalicum vergentia, et filenia fuppeditantur acidifcula et media. Sed quoniam hifce non ftatim radix ma-



li extirpari possit, tutius censerem si puerpera infantem ab-  
lactaret et illum nutrici committeret, ne dispositio ad eius-  
modi morbos, vti saepissime fieri solet, in foetum transeat.

### §. XXXIX.

Puerperae tandem varios quoque patiuntur mamma-  
rum morbos, inter quos primus est Fissurae papillarum,  
quae non raro, si non tempestiue emolliuntur, in vlcera sa-  
tis praua transeunt. Oriuntur vero ex acrimonia lac-  
tis, illas erodentis. Si tempestiue subuenitur,  illiniri  
possunt emolliente, vt  cerae, latericio, ouorum, vel  
mucil gine ex sem. cydoniorum et traga cantha parata. Alias  
quoque mulierculae adplicare solent folia hederæ  $\nabla$ stris,  
recentis, cum successu.

### §. XL.

Si lac ex quauis causa in mammis subsistit et effluxus  
eiusdem impeditur tunc se coagulat,  $\nabla$ ditatem concipit,  
partes  $\Delta$ olicea huc fluidae absorbentur a venis, partes vero  
coagulatae remanent. Vnde immanes dolores et cruciatus  
oriuntur, quoniam  $\nabla$ dum illud nervos vellicat, mammae  
tument, et hinc inde nodi duri, tactu percipi possunt.  
Quibus non raro inflammatio, immo febris se iungit. Quae  
si non discutitur, vel in pus blandum mutatur, abit facil-  
lime in scirrhum et denique si materia indurata iterum a-  
crescit, vlceri cancroso occasionem praebet.

### §. XLI.

Oriri autem haec coagulatio et stagnatio lactis solet,  
ex copia nimia eiusdem, si vel lac in maiori quantitate se-  
cernitur, quam ab infante exfugiri potest, vel si puerperae  
ipsae non lactant infantes, sed hoc officium nutricibus com-  
mittunt. Si in corpore praedominatur acidum et talis ser-  
uatur diaeta qua acidum ac viscidum generatur, et si puer-  
perae curis grauioribus, moestitia, tristitia adficiuntur. In  
hoc statu optimum sane est, vt ablactentur infantes, quo-  
niam ex lacte acido vel facile acescente, dispositio facillime  
ad rachitidem in infantes vranfit. Si scilicet tale lac se co-



agilando in infantis primis viis, acorem concipit et praecipue in vasis mesaraicis stagnat, et atrophiam, indeque sequentem inaequalem corporis nutritionem s. rachitidem excitat.

§. XLII.

In curatione itaque huius morbi in initio omni studio et labore eo annitatur, quo coagulatio lactis praecaueatur, et si iam facta resoluatur, et discutiat. Hinc emulgeatur lac quouis modo, et iteratis vicibus, interim vtatur sudoriferis et diaphoreticis, alcalico sulphureis. Externe vero, adplicentur topica, ex discutientibus parata, vt mentha. chamom. apio. petros. sem. nigell. cumin. carv. et aliis, in muria coctis, immo et sola muria et V. Camph. calide adplicatis vtuntur. Si vero hisce non cedit, tunc quouis modo suppuratio est promouenda, per cataplasmata emollientia ex alth. malv. melil. verbasc. hyosc. beta, brassica sem lini et vc. parata, vel quoque emplastra huc inferuentia. Facta sic suppuratione, statim leuamen sentiunt. Pus itaque educatur et vlcus ordinario modo consolidetur.

§. XLIII.

Si vero nec discussio nec suppuratio obtinetur, tumor-  
que fit durus, indolens, nullavi medicamento mobilis, scir-  
rhum factum esse notum est. Et si hic iterum dolere in-  
cipit, cancer adpropinquat. Cuius curationem hic addu-  
cere supernacaneum censemus, cum haec iam abunde et  
maxime perspice ex hausta sit a Magnifico et Illustri Do-  
mino Praefide in dissertatione de Cancro mammarum.

§. XLIV.

Quaedam adhuc de regimine puerperarum dicenda  
restant, quae versantur vel circa usum rerum non natura-  
lium decentem, vel circa adplicationem medicamentorum.  
Si itaque puerpera a partus squalore est repurgata, tunc sta-  
tim in lectum probe concalescentum quiescere reponitur, pe-  
dibus decussatim positis, quo tam fluxus lochiorum fiat



commode et successiue, quam vt omne frigus ab interioribus genitalium arceatur. Tunc si puerpera per partus labores fuerit nimis debilitata, concedi potest potiuncula cardiaca, cinnamomo praecipue acuata, vel vini cuiusdam generosi quaedam portio, cauendo tamen ab omni, quod ebullitionem excitare, et lochiorum fluxum augere nimis possit. Ceterum puerpera quouis modo tractetur tamquam grauitur vulnerata, quae simul magnam passa est haemorrhagiam, et cuius vulnus nondum est consolidatum.

### §. XLV.

Requiescat itaque tranquille in lecto, quo lochia decenter fluere possint. Fascia prouide constringatur abdomen, quo expansio abdominis flatulenta praecauetur et vteri contractio promoueatur. Solent eundem in finem singulari superstitione commendare zonas ex pelle ceruina vel humana confectas, quae tamen non alio, quam ceterae fasciae, modo agunt. Sic in lecto quiescat, donec lochiorum fluxus mitior fiat, et vires restitutae sint, quod ad 10 vel 12 diem fieri solet. Caueatur interim omnis aeris frigidi accessus, neque tamen regimen sit nimis calidum, ne turgescencia oriatur, et febris et purpurae occasio praebeatur.

### §. XLVI.

Victus sit in initio tenuis et eligantur alimenta facile resolubilia, et pauca, saepe tamen et repetite adsumta, ne, si ventriculus nimis repleatur, propter defectum spirituum et menstruorum, in puerpera praesentem, cruditates generentur. Sint potius iuscula ex auena, cremore hordei, gallinarum tenuiora, cerevisia tenuis cum pane cocta, ova forbilia. Si vero fluxus lochiorum imminuitur, tunc victus concedi potest largior, dentur carnes pullorum, gallinarum, vitulina, et iuscula carniū frequenter. Potus sit in initio tenuior, tepidus, et in pauca quantitate, successu vero temporis et si puerpera ipsa lactet, magis nutriendus et sufficiens. Statim quidem a partu somnus quouis modo arceatur.



atur, ne hæmorrhagiæ, lipothymiae et syncopes lethales accedant et quo puerpera læsiones ipsi accedentes indicare possit, successu vero temporis nihil illas magis reficere potest, quam decens ipsius vicissitudo. Sint tamen semper quaedam præsentes, quae in pulsum, faciem et respirationem respiciunt.

# §. XLVII.

Quod vero remedia attinet, quae puerperae conueniunt erunt sequentia, et quidem post partum potiunculis analepticiis semper admisceri possunt antispasmodica, quoniam motus spastici semper in puerpera sunt timendi. Nitrum enim cinnabari acuatum, numquam nocet, sed egregie conducit. Elapsis sic quibusdam diebus, dentur pilulae balsamicae, viscera aperientes et virtute leniente praeditae. Hae enim non cruditates tantummodo primarum viarum expurgant, aluumque laxam seruant, quae alias propter insignem musculorum abdominis debilitatem, quam per partum passae sunt, raro officii sui memor est, sed et fluxum lochiorum in statu ordinato seruant, ita vt si excedat, hisce temperetur, si deficiat iisdem excitetur et augeatur, praecipue si per dies tres circa noctem ad gr. 15. sumantur. Illorum quoque loco dari possunt alia lenia laxantia, quae tamen ita debent esse constituta, vt neque flatus, borborismos, neque irritationes excitent. Venae sectio in plurimis puerperis minime est necessaria, et non adhibeatur, nisi lochiorum fluxu vel deficiente vel suppresso, vbi tanta quantitas merito extrahi debet, quanta ad replendam quantitatem lochialis expurgationis, requiritur. Vel si grauior quaedam inflammatio, ceteraeque res circumstantes illam requirant. Quae quidem sunt quae de morbis puerperii nobis dicenda erant.

T A N T V M.





NOBILISSIMO ATQUE DOCTISSIMO  
D O M I N O

DOCTORANDO

S. P. D.

P R A E S E S.

---

**E**t virtutis et eruditionis speciminibus  
hactenus cum pluribus, nobis comprobatus  
cathedram quoque nostram cum laude  
conscendis, specimen inaugurale, proprio  
marte confectum, defensusurus, de quo Tibi ani-  
mitus gratulatus, animum eundem, quem per  
complures annos in Te experiri, mihi copia fa-  
cta est, sincerum, Tibi constantem spon-  
deo, ac omni, quo par est, studio, ad  
quaelibet humanitatis officia, me paratum, si-  
sto. Gratulor Tibi, Tuisque vitam apud  
nos optime actam, multisque aegrotis olim  
fidei Tuae se commissuris, optimum leua-  
men, atque ex gestis Tuis diuinam benedi-  
ctionem certissime sperandam. Vale.